

toça/tossa en la mateixa forma *toça*, en l'asturià americanitzat Fernández de Oviedo, ja el 1535, en la seva clàssica *Historia Gral. e Nat. de Indias*, amb el sentit de 'soca, part voluminosa del peu del tronc d'un arbre', 'rabassa d'un arbust', que al capdavall ve a coincidir amb el nostre de «bulto, moles», 'puig d'amples àmbits': «truxo --- de la Bermuda a esta cibdad de Santo Domingo muy hermosas toças o troncos muy gruesos de árboles» (*Hist. Ind.* I, 340a). Res més freqüent que el pas, d'un mot de tals accs. vegetals i animals, a la designació d'un tossal o capçada de muntanya, cf. cast. *cerro* < CIRRUS 'cerria', 'floc de cabells', 'tupè', LLOMA i cast. LOMA de LUMBUS, cat. pirinenc BONY 'cim ample, tossa', roms. *grum* 'nuca' i 'turó' < ll. GRUMUS 'grumoll', gr. *λόφος* id. i concretament 'cim' i 'penatxo' celt. BARROS 'penatxo' i 'cim', cast. *espaldar, espinazo* etc.

Quant al cast. dial. *toça* de Fz. de Oviedo, ja el *DAut.* diu que és mot aragonès (=cat. *tossa*, i cat.-arag. *toçal*); després, ja en el S. XVIII, l'*AcadEsp.* afegí que regionalment és «la corteza del pino y otros árboles»; a Fonz *toza* «astilla», «tronca» (*AORBB* II, 262). Però com ja ens ho fa esperar Fz. de Oviedo, és a l'Oest on el mot es mostra més arrelat: salm. *toza* «tronco de árbol, viga grande» (Lamano, leonès d'Extremadura *toça* (amb *θ* sorda) «dintel de madera», *toçu* «madero en que se fija el yunque» (Espinosa, *Arcaísmos Dial. Extrem.*, 18, 4n.1), canarià *tosa* «bloque de madera grande, toscos y pesado» (Millares), «un gran trozo de madera: se llaman así las que llevan de América i otras partes, de maderas finas, para aserrarlas i hazer muebles» (1846, Seb. de Lugo, *BRAE* VII, 340); cubà (nàutic) id. «tronco de árbol, labrado a esquina viva» (FORTIZ, *Catauro*, 23); en fi consta com a asturià: *tozón, tazón* «raigón, raíces --- hierbas malas» (Rato).

Encara consta amb documentació més clara i antiga en portuguès-gal·lec, i amb sentits més superposables amb la totalitat dels del nostre *tòs/tossa*. Allà tenim el port. *touça* «gran de vergòntea de castanheiro, de que se fazem arcos para pipas», o sigui per a grans bótes, bocois, tonells: són doncs masses de fusta considerables com les que ens ha descrit Fdz. Oviedo.

Minho *touça* «cara ou pernada alta e grossa de qualquer árvore», «o pé da cana de açúcar»; trasm. *touça* «moita de ferro grosseiro; qualquier moita»; i també simplement 'rabassa, arrelam' (així Leite de V., *Opúsc.* II, 255); gall. *toza* «arbusto», «maleza», «arboleda», «robbledal» (Valladares, Carré), «bosque cerrado», «mata de cabelo» («tiene una hermosa *toza*» i cognom *Toucedo, -eda*, Sarmiento, *Cat. V. Gall.*, 212r^o); gall. berciano *toza* «tocón»; Miranda-do-Douro *touça* «mata, mato, matagal» (Leite de V., *Philol. Mirand.* II, 223) (a Hermisende 'roureda'); Sanàbria *touza* id., i 'ermot, garriga', *Touzaca* (collectiu tornat NL), Astorga i arag. *toza* «arranque del tronco de una planta» (Krüger, *Gegenstandskultur* 1925, 157, n. 12).

Ara bé una forma masc. *touço* corresponent al nostre *tòs* i a l'arag.-lleon. *tozo*, i cast. *tozuelo*, apareix repetidament en les *Cantigas de Escarnho* luso-gallegues

del S. XIII o c. 1300, en la forma *touço* i el significat de «pau de arremesso, nas cavalladas, tronco». En versos com els de Dom Lopotiaz, «ao lançar do *touço*, / da sela rengelhosa / feriu de cu a bouço» i en altres dos poemes coetanis, Rds. Lapa (*Cant. de Esc.*, 255.23, 257.14, 259.7, p. 757): o sigui 'garrot que es llança en exercicis de cavalleria o equitació, o el que forma part d'un bast o sella. Cosa que ens recorda el nostre *totxo*; però d'altra banda aquesta *tx* i aquesta *-o* del cat. ens obliguen a recordar-nos del mossàrab, i ens duen a relligar-ho tot, no sols *totxo*, sinó a lligar-hi també el cast. *tocho* i el cast. *atocha*, val. *toixa*, amb llur reveladora *ç* mossàrab.

La meitat mossàrab o meridional de les terres hispàniques que hem descuidat fins aquí, és la que ara s'imposa a la nostra atenció. Fa temps que s'ha notat que el cast. ATOCHA, tant per la *-ch-* com per la documentació i l'àrea del mot, i fins pel mateix significat d'espart, es revela com a mossarabisme indiscutible; però, d'altra banda, essent així que designa una mata, com el gall.-port. i lleon. *touça*, i mata tan agropada i grofolluda com la d'espart, coincideix amb tota la família de *tossa/touça/touço/totxo*. És evident que la A-, d'altra banda, no l'en separa, puix que és l'habitual article àrab, aglutinat a un mossarabisme. *Atocha* i Madrid, la capital mossàrab de Castella, són quasi tot u.

El mot allí es documenta ja el 1202 i 1219, així com en el Fuero de Madrid del S. XIII, en la forma *toça*. Després, naturalment, *Atocha* com a nom de la catedral madrilenya, *atocha* en el gloss. «de Toledo» baix-aragonès de c. 1400, en fi en un inv. toledà de 1434, i en moltes fonts del S. XVI provinents de Cast. la Nova, Granada i Múrcia; també cap a aqueixes terres ens duu el mancho *toza* «yugo con que uncen las mulas al arado» (Ciudad Real, *DACEsp.*).

Però no era solament del mossàrab cast. ni supervivència post-Reconquesta, perquè ens consta com a mossàrab del temps de les Taifes i de les terres catalanes, en el nostre *RMA*. Llavors encara amb el vocalisme mossàrab, pur, no «cristianitzat» lingüísticament: *tauça* (grafiat *táuga*) «spartus» (i amb collectiu *tauçg*); *tauçg* en una escriptura àrabiga d'Almeria (Ss. XIII-XIV?); *tauchar* com a àrab granadí en el Pare Guadix, el nom de lloc *El Tauçar* prov. d'Almeria, S. XVII.¹ Que el mot estava ja fonament arrelat en l'àrab de les terres catalanes, ho mostra el fet que, fins i tot s'hi havia derivat el nom d'ofici *tauçg*, evidentment 'esparter', amb mètode derivatiu estrictament semfític, registrat també per *RMA*.

Observem, raó cabdal, que ja era d'esperar que una denominació mossàrab de l'espart, vagi imposar-se a la llengua de Castella, com sigui que aquesta mata a la Península és exclusiva del Sud de Portugal, Andalusia, Castella la Nova, Múrcia, migdia d'Aragó, P. Val. i terres de l'Ebre (Colmeiro, *Enum.* v, 300). Però tenint en compte la naturalesa de l'espart, que neix en mates robustes, i la gran importància que en aqueixes terres el conreu i aprofitament de l'espart hi ha tingut des de sempre, com en són ja els romans abundós